

ACC. N:R M. 15231: 1-3.

Landskap: Bohuslän Upptecknare: Gösta Olsson, Lund
Härad: Stångenäs Berättare: Albert Forsström, Fiskubäck
Socken: Lyse Berättarens yrke: smidebrukare; sadelmakare
Uppteckningsår: 1960 Född år 1880 i Lyse

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Stenkörning, sadelmakeri m.m. s. 1-3.

Skriv endast på denna sida.

Jag är född här på stället. Min fader var soldat men arbetade mest som dagsverkare i stenbergen vid Lysekil; jorden och djuren på soldat-torpet var bisyssla för honom. Vi var 10 syskon. Jag gick 5 år i skolan, varannandagsläsning. Alla klasser gick här för samma lärarinna, vi var 35 - 40 elever i en liten sal, så det var trångt.

Började arbeta borta i jordbruk hos en granne när jag var 10 år för 50 öre om dan plus mat; maten var usel, men det var ändå bättre än ingenting. Jag tog fast plats hos en grannbonde när jag gick och läste och tjänade hos honom några år. Så började jag i stenhuggeri i Valbodalen och fick 40 öre/tim. som fulltagen man" (kunde borra, kila och göra vad stenarbete som helst); dagsverkarerna hade 35 öre/tim. Under storstrejken 1909 gick jag hemma på gården. Arbetstiden i berget var från 7 på morgonen till 6 på kvällen. Det var hårt arbete att ligga på kul-lar och kila och borra. I bergen körde 4-5 stenkörare från Slätten i Lysekil och några som kom flyttande hit, jag minns inte varifrån, för att köra sten.

Jag var inemot 50 år då jag slutade i berget; hade ledsnat på det hårda arbetet och den långa vägen att gå morgon och kväll, och dessutom hade jag lust att arbeta med jord och djur. Tog plats som daglönare hos en trädgårdsmästare i närheten; började 7 på morgonen och slutade 7 på kvällen, därefter skötte jag mitt eget småbruk, och till det fick jag låna häst hos arbetsgivaren. Denne trädgårdsmästare var också bland dem som hade hand om renhållningen i stan, så då och då fick jag stiga upp mitt i natten och ge mig i väg med häst och "binge" och hämta dynga efter stadsborna. Fick en femma i veckan och maten; skulle haft mer men fick till slut ingenting eftersom trädgårdsmästaren levde herreliv inne i stan och gjorde konkurs. Jag tyckte jag var för gammal ha fast på plats och gick därefter bara som daglönare hos grannbönderna då och då.

Tidigare, nån gång på 20-talet, hade jag så smått börjat laga selar och halvsula skor, för att tjäna någon krona bredvid vad bortaarbetet gav och mitt eget ställe lämnade till salu av mjölk, smör, ägg och fläsk. (Mitt ställe har i regel fött 2 kor och unghalv, höns, 2 grisar: 1 hus-hållsgris, 1 att sälja).

Min far hade också varit skomakare (tom. sytt stövlar och skor), och av honom hade jag lärt mig och ärvt hans verktyg. Därefter har jag lagat skodon i alla mina dar för folk runtomkring, både sytt och pluggat. När bönderna fick reda på att jag tog emot selar till lagning, kom de rätt många. Det kom folk ända från Slättene, Flat, Torgestad och Häggvall (över en mil bort) och givetvis också från närmaste bygden. En och annan lagade själv enklare saker och kom till mig bara med de svåraste arbetena. Hade särskilt mycket att göra för dem som körde sten, för det frestade hårt på både häst och sele.

En skomakaregåta: Svin drar lin
genom få
kring få
före går en stålhäst.

Jag lagade selar, remmar och grova arbetsskor; ville inte ta emot lagning av finare fotplagg. Om sommaren höll jag till i en liten bod, men där fanns varken ljus eller värme, så om kvällarna och om vintern fick jag arbeta inne i köket. Stoppa bogträdsdynor och lokor var ett mycket smutsigt arbete, alltför smutsigt inomhus, sy remmar och "splesa" tömmar var renare. Gjorde aldrig nya selar, men ibland kom folk med o-dugliga remmar, som var utslitna och inte gick att laga, och då fick jag sy nya remmar och nya delar.

En del hade med sig läder som material till lagning. Lädret var dyrt och jag ville gärna slippa köpa. Köpte dock själv ibland läder hos "Kalle Råskinn" i Lysekil. Där köpte jag också lintråd, beck, lädersmörja, lack, svinborst och "stopp". Jag beckade tråden själv: vindade lintråden mellan tumgreppet och över armbågen några varv, klippte sedan på ett ställe tvärs övertrådarna och fick 80-90 cm långa längder; dessa knöt jag fast om en spik i soffkarmen och höll andra änden i vänster hand och strök en god stund med beck så det gnisslade, och tråden blev helt täckt, svart och blank. Köpte aldrig färdig becktråd för den var så hemskt dyr.

Stack hål i lädret med syl (hade sylar i flera olika storlekar och former, raka och krokiga) gjorde fast ett svinborst (stytvt, nästan decimeterlångt) i vardera änden av becktråden (krångligt, inte många som kunde "sätta borst på trån"), och borsten gjorde tjänst som nålar. Senare köpte jag nålar att sy med; de liknade synålar men var givetvis grövre och hade trubbig spets. Det var lättvindigare att sy med nålar. Sydde med 2 borst eller nålar samtidigt; genom varje hål i lädret stack jag en tråd från ena sidan och en från andra sidan och drog så till med bägge händerna åt motsatt håll på samma gång. Det blev stabil "dubbel" söm. Remmen som skulle sys klände jag fast i en sadelmakartång (lasketång), som jag höll mellan knäna och stödde mot golvet. Lasketången var hemmagjord: en ungefär 80 cm lång bräda, upptill med två "käftar" av trä, som kunde skruvas samman och hålla fast saker som ett skruvstöd. Hade talg att doppa syl och nålar i, så det skulle gå glatt genom lädret. Fick ibland sy på bötter på dynornas insidor. "Stopp" (=grisborst) att lägga i tunnslitna dynor köptes färdig; jag tog också vara på svinborsten vid slakt hemma, tvättade och torkade den. Andra verktyg: avbitartång, liten hammare, knivar. Då allt var färdigsytt, smörjdes läderdelarna med lädersmörja och trä- och järndelar lackerades, men inte i köket, för lack och smörja luktade för starkt, utan i boden.

Det var mycket arbete med en sele: plocka isär, tvätta alla delarna i en balja, laga, smörja, lackera, sätta ihop delarna igen. Men det lönade sig inte något vidare. Jag kunde inte med att ta så mycket betalt och hade aldrig varit van vid några stora pengar. Ibland hade jag det arbetet nästan bara för att få tiden att gå, så det var inte något som kunde ge brödfödan. Om vintern höll jag på med selar så gott som varenda dag och på kvällarna med, men på sommaren blev det mindre tid till det, för gårdbiten krävde sin skötsel.

Slutade ta emot selar när jag var 72 år: sjuklig och orkade inte med längre. Känner inte till någon som lagat selar för folk här i bygden före eller efter mig; tror att någon i stan gjort det.

Barn har jag inga som kan ta vid efter mig, för en syster till mig och jag har bott tillsammans ogifta hela vårt liv. Markbiten bortarrenderad till en granne som var stenkörare på sin tid.